

Bun da savair: Sistem d'assicuranzas socialas

Rentas da vegliadetgna e protecziun en cas d'invaliditad, da malsogna e d'accident

■ Co ch'il sistem dal dretg d'assicuranza sociala è concepì en Svizra, co che funcziunescha l'assicuranza per vegls e survivents (AVS), co ch'ins po spargnar per la vita suentar il pensiunament e tgi che survegn supplements da famiglia – respostas a questas ed ad ulteriuras dumondas porscha hallo. gr.ch, il portal dal chantun Grischun per persunas novarrivadas. Tut las indicaziuns statisticas ed areguard la legislaziun vertenta sa refereschan a la situaziun dal schaner 2016.

Sistem d'assicuranzas socialas

En Svizra datti in sistem d'assicuranzas socialas bain sviluppà. El duai garantir a la persuna assicurada in standard da vita adequat en la vegliadetgna sco er la protecziun en cas d'invaliditad, da malsogna e d'accident. Ultra da quai porscha el ina garanzia finanziaria per persunas parentas, sche la persuna assicurada mora. Ulteriuras assicuranzas cuvran las ristgas sco malsogna, accident, dischoccupaziun, maternitad e famiglia.

Las prestaziuns dals singuls secturs d'assicuranza vegnan finanziads en emprima lingia tras contribuziuns da l'activitad da gudogn. Quai vul dir, las contribuziuns vegnan deducidas directamain dal salari dals emploiads. Ed er patruns, persunas cun in'activitad da gudogn independenta sco er persunas senza activitad da gudogn pajan contribuziuns.

L'assicuranza da malsognas è obligatoria en Svizra e vegn finanziada tras contribuziuns (premijs) da las singulas persunas assicuradas. Cunquai che l'au-tezza da questas contribuziuns na dependa betg da las entradas, conceda il chantun a persunas cun entradas modestas contribuziuns da sustegn (= reducziun individuala da las premias).

La Confederaziun ed ils chantuns sa participeschan ultra da quai cun differents summas er a la finanziaziun da las assicuranzas socialas (cun excepziun da l'assicuranza cunter accidents e da la prevenziun professiunala).

Il sistem da las assicuranzas socialas per la vegliadetgna è la segirezza sociala la pli impurtanta en Svizra e sa basa sin in princip da trais pitgas: l'assicuranza per vegls e survivents (AVS), la prevenziun professiunala (cassa da pensiun) e la prevenziun da vegliadetgna voluntara (terza pitga).

Assicuranza per vegls e survivents

La scursanida AVS stat per assicuranza per vegls e survivents. Ella è vegnida introducida l'onn 1948 ed è l'assicuranza sociala la pli impurtanta en Svizra.

Cun las rentas da vegliadetgna gida l'AVS a garantir a las persunas assicuradas in temp da pensiun segirà materialmain suentar ch'ellas sortan da la vita professiunala. La vegliadetgna da pensiun cumenza en Svizra per dunnas cun 64 onns e per umens cun 65 onns. Grazia a las rentas per survivents gida l'AVS er ch'ils conjugal ubain ils uffants na vegnan betg en miseria finanziaria suentar la mort da la nutridra u dal nutridor.

L'AVS sa basa sin l'idea fundamentala da la solidaritad. La populaziun che lavura finanziescha mintgamai las rentas currentas e sa fida che generaziuns futuras vegnian a far il medem. L'assicuranza è obligatoria per tut las persunas a partir da 18 onns che vivan en Svizra e ch'han in'activitad da gudogn. Finanziada vegn l'AVS tras las contribuziuns da las lavurantas e dals lavurants che vegnan deducidas dal salari, tras las contribuziuns dals patruns, da la Confederaziun e dals chantuns.

La Svizra enconuscha in sistem d'assicuranzas socialas bain sviluppà.

Assicuranza d'invaliditad

La scursanida AI stat per assicuranza d'invaliditad. Sper l'AVS è ella in'ulteriura assicuranza sociala impurtanta en Svizra. Sco invalida vala ina persuna, sch'ella na po betg pli lavurar per in temp pli lung (almain 1 onn) u per adina, e quai pervi d'in donn da sanadad corporal, psychic u mental.

L'AI ha en emprima lingia l'incumbenza da reintegrar las persunas assicuradas pertutgadas en la vita professiunala. Latiers tutga in'entira retscha da mesiras d'integraziun. Mo sche quellas na mainan betg a la finamira, paja l'AI ina renta a las persunas assicuradas.

Las prestaziuns supplementaras (PS) tar l'assicuranza per vegls e survivents (AVS) e tar l'assicuranza d'invaliditad (AI) gidan là, nua che las rentas, las ulteriuras entradas e la facultad da la persuna assicurada na cuvran betg ils custs minimalis da la vita.

Assicuranza da malsognas

Mintga persuna che viva en Svizra sto s'assicurar obligatoricamain tar ina cassa da malsognas. Cun la cassa da malsognas essas Vos assicurà per ils custs en cas da malsogna, da maternitad u d'accident. Quai vul dir, Vos stuais pajar mo ina pitschna part dals custs per visitas tar il medi, per dimoras a l'ospital u per tscherts medicaments. Il rest paja la cassa da malsognas.

Obligatorica è l'uschenumnada assicuranza da basa. Las cassas da malsognas ston acceptar mintga persuna en l'assicuranza da basa, e quai independentamain da la vegliadetgna e dal stadi da sanadad. Las persunas assicuradas pon tscherner libramain la cassa da malsognas.

Tuttas èn assicuradas per las medemas prestaziuns en l'assicuranza da basa. Latiers tutgan per exempel il tractament en ina pratica da medi ed en in'ospital, medicaments ed analisis da labor ordinads dal medi, psicoterapia e fisioterapia, controllas durant la gravidanza, vaccinaziuns, controllas da sanadad tar uffants sco er custs parzialis en cas da transports d'urgenza. Betg assicurads en l'assicuranza da basa èn tractaments ordinaris dals dents.

Vos pudais far facultativamain in'assicuranza supplementara e stuais pajar per quai ina premia pli auta. Tras quella vegnan pajadas prestaziuns supplementaras sco per exempel tractaments dals dents ubain il confort d'ina chombra dubla u singula en l'ospital. Tras l'assicuranza da basa senza assicuranza supplementara èn cuvids ils custs da la partiziun generala per ina chombra da quatter persunas.

Assicuranza cunter accidents

L'assicuranza cunter accidents surpiglia ils custs per il tractament medical suentar in accident. Ultra da quai paja ella ina diaria (cumpensaziun da salari) en cas d'ina incapacitad da lavurar temporara resp. prestaziuns da rentas en cas d'ina incapacitad da lavurar permanenta u en cas da la mort. Tut las lavurantas e tut ils lavurants ch'èn occupads en Svizra èn assicurads cunter accidents.

Sche Vos lavurais 8 uras u dapli per emna tar in patron: Lura essas Vos assicurada u assicurà cunter accidents da lavur e cunter uschenumnads accidents ordaifer la lavur (accidents che capitin sin il viadi da lavur ed en il temp liber).

Sche Vos lavurais main che 8 uras per emna tar in patron: Lura essas Vos assicurada u assicurà mo cunter accidents da lavur e cunter accidents che capitin sin il viadi da lavur. Per accidents che capitin en il temp liber (per exempel en il tegnairchasa) stuais Vos far in'assicuranza cunter accidents tar la cassa da malsognas.

Persunas dischoccupadas ch'han il dretg da survegnir in'indemnisaziun da dischoccupaziun èn assicuradas obligatoricamain.

Betg assicuradas n'èn persunas senza activitad da gudogn, per exempel dunnas ed umens da chasa, uffants, studentas e students, persunas pensiunadas u persunas dischoccupadas che na survegnan betg pli l'indemnisaziun da dischoccupaziun. Questas persunas ston far obligatoricamain in'assicuranza cunter accidents tar la cassa da malsognas.

Assicuranza cunter dischoccupaziun

Tgi ch'ha in'activitad da gudogn dependenta en Svizra, pia tgi che survegn in salari, è assicurà cunter dischoccupaziun. La contribuziun d'assicuranza vegn deducida directamain dal salari ed è vesavla sin l'attest da salari. L'assicuranza cunter la dischoccupaziun paja a las persunas ch'èn assicuradas ina indemnisaziun da dischoccupaziun en cas da dischoccupaziun, da lavur curta, da perditas da lavur chaschunadas da l'aura ed en cas d'insolvenza dal patron. Per regla vegnan pajads 70 pertschient dal salari assicurà ch'è sutmess a l'AVS sco indemnisaziun da dischoccupaziun. 80 pertschient dal salari assicurà ch'è sutmess a l'AVS vegnan pajads, sch'ins ha uffants, sch'ins gudogna main che 4000 francs u sch'ins è invalida u invalid. Persunas cun in'activitad da gudogn independenta na pon betg s'assicurar tar l'AD.

Assicuranza da maternitad

En Svizra datti in'assicuranza da maternitad ch'è prescritta da la lescha: Quai vul

dir che mammas cun activitad da gudogn survegnan suentar la naschientscha durant 14 emnas in congedi ed 80 pertschient da la media dal salari (quai vegn er numnà indemnisaziun en cas d'ina maternitad u congedi da maternitad). In congedi da paternitad tenor lescha na datti betg en Svizra. Singuls patruns concedan als babs suentar la naschientscha in congedi da paternitad pajà d'intginas emnas.

Supplements da famiglia

Tut las persunas emploiadas survegnan in supplement da famiglia per uffant. En il chantun Grischun vegnan pajadas las suandantas contribuziuns: 220 francs per uffant e per mais; 270 francs per mais per uffants en scolaziun da 16 fin 25 onns (uschenumnà supplement per scolaziun). Il supplement da famiglia vegn pajà al genitur cun il salari il pli aut.

En tut ils chantuns han er persunas senza activitad da gudogn il dretg da survegnir in supplement da famiglia. En il chantun Grischun dastga lur entrada ch'è sutmess a la taglia betg surpassar 42 300 francs per onn. Manegiads èn persunas cun ina pitschna occupaziun u per exempel studentas e students ch'han pitschnas entradas d'in gudogn accessoric. Persunas cun activitad da gudogn independenta ch'èn annunziadas tar la cassa da cumpensaziun e ch'han entradas minimalas da 7050 francs per onn, han medemamain il dretg da survegnir supplements da famiglia.

A las persunas emploiadas vegn il supplement da famiglia per regla pajà dal patron ensem cun il salari. Persunas senza activitad da gudogn e persunas cun activitad da gudogn independenta survegnan il supplement da famiglia da l'institut d'assicuranza sociala dal chantun Grischun.

Prevenziun professiunala

L'emprima pitga da la prevenziun da vegliadetgna è l'AVS. Ella funcziuna tenor il princip dal sistem da repartiziun. La generaziun che lavura paja las rentas da las persunas pensiunadas. Per amplifitgar la renta da l'AVS datti la segunda pitga, la prevenziun professiunala. Ella funcziunescha tenor il princip dal spargnar preventiv: Vos pajais contribuziuns e survegnis a partir da la pensiun ina renta che sa drizza tenor ils imports che Vos avais pajà.

Las bleras differentas cassas da pensiun ed assicuranzas organischeschan la prevenziun professiunala. Analogamain a l'AVS èn tut ils lavurants emploiads assicurads obligatoricamain tar ina cassa da pensiun. I dat però er excepziuns, per

exempel, sche Vos gudagnais main che 21 150 francs per onn. Per persunas cun activitad da gudogn independenta n'è la prevenziun professiunala betg obligatoria. Ellas pon dentant s'assicurar facultativamain tar ina cassa da pensiun. Savens organischeschan las federaziuns da branscha ina tala cassa per persunas cun activitad da gudogn independenta.

Vos survegnis mintg'onn da Vossa cassa da pensiun in extract che cuntegna tranter auter infurmaziuns davart l'import che Vos avais gia spargnà e davart la renta che Vos survegnis cun quests daners. L'entir import da daners pudais Vos As laschar pajar ora sut tschertas cundiziuns: per exempel, sche Vos bandunais la Svizra per adina ubain sche Vos fundais in'atgna firma. Avant che Vos faschais in tal pass, As duessas Vos laschar cussegljar bain.

Prevenziun privata

Ultra da l'AVS e da la segunda pitga datti la prevenziun privata, la terza pitga. En la terza pitga (pli exact: en la pitga 3a) pon ins spargnar facultativamain daners per la vita suentar il pensiunament. Il stadi promova quest spargnar cun avantatgs fiscals, dentant mo en moda limitada.

Ils emploiads che pajan gia contribuziuns en l'AVS ed en la cassa da pensiun, pon pajar supplementarmain stgars 7000 francs per onn (l'import vegn fixà mintg'onn da nov) en la terza pitga e deducir quest import da la taglia. Persunas cun activitad da gudogn independenta pon pajar 20 pertschient da lur entradas annualas en la terza pitga e deducir quest import da la taglia. (Er qua datti ina limita maximala.) La terza pitga è pervi da quai la furma la pli impurtanta da prevenziun da vegliadetgna per persunas cun activitad da gudogn independenta.

Cussegliazioni sociala ed agid social

L'Uffiz dal servetsch social dal Grischun ha in'incumbenza cumplessiva en il sectur da la cussegliazioni persunala e famigliara sco er da l'agid social economic. Per cussegliazioni persunalas èn cumpetents ils collavurants dals servetschs socials regionalis. Ultra dals servetschs socials regionalis datti ils servetschs socials spezialisads en il sectur da la protecziun d'uffants, da l'agid a victimas sco er da problems da dependenza.

Da princip è mintga persuna senza responsabla per la garanzia da si'existenza. Umans che sa chattan en ina situaziun finanziaria d'urgenza transitorica u permanente e che na pon – malgrà agens sforzs – betg superar quella han il dretg da survegnir agid social. La premissa per quai è che la persuna pertutgada haja ses domicili en il chantun Grischun.

L'agid social vegn concedì, sch'i na dat nagin dretg da survegnir autras prestaziuns legalas, sco per exempel la renta d'invaliditad, e sche la famiglia u persunas singulas na pon betg finanziar lur vita. Las prestaziuns d'agid social vegnan calculadas en mintga cas en moda individuala ed èn dependentas da las relaziuns persunalas, dals custs da viver, da las entradas sco er da lur durada.

La calculaziun vegn fatga sin basa da las disposiziuns chantunalas e da las recumandaziuns da las vischnancas sco er sin basa da las directivas da la Conferenza svizra da l'agid social. En il chantun Grischun decidan las vischnancas davart la concessiun da prestaziuns d'agid social.

La presentaziun:

Dossier «Sistem d'assicuranzas socialas».

Dapli infurmaziuns:

chatta.ch/?hiid=643
www.chatta.ch